Akutagava Rjúnoszuke *A szent* című novellájának és az *Egy szörnyű esés* című mondának az összehasonlítása

Krulik Barbara
Könyvkiadás és könyvtár 1.
ZAN-A105

Az ***Egy szörnyű esés*** és ***A szent*** című novellák összehasonlítása:

A 89. számú történet főszereplőjéről nem tudjuk a nevét, csak azt, hogy aszkéta, és Jamato tartományban lakott egy hegyi templomban. Akutagava is azzal kezdi novelláját, hogy térben elhelyezi főszereplőjét: Oszakába jön egy falubeli, hogy szolgálatba álljon. Neki sem ismerjük a teljes nevét, így az író egy beszédes névvel látja el: Gonszuke, amely a származására utal. Egyik novellában sem találkozhatunk konkrét nevű szereplővel, amely azt az érzést kelti, hogy nem a résztvevőkön, hanem magán a történeten van a hangsúly. E „névtelenség" nem csak arra utal, hogy bárki lehetne az aszkéta és a parasztember helyében, hanem azt is érzékelteti, hogy majdnem mindenkiben – van akinek mélyen a lelkében, van akinek a felszínen – megtalálható az a vágy, hogy úgymond szentté váljon és megismerje az örök élet titkát. A halhatatlanság lehetőségének két útját mutatja be e két novella.

Már a történetek elején érzékelhető az európai és keleti gondolkodásmód és műfaj különbsége. Az Európában megszokott, olykor körülményes mesélői stílus helyett a japán regékben a mondatok mindegyike szervesen illeszkedik egymásba és a történet egészébe; a szigorú rend és tömörség hangsúlyozza a mondanivaló fontosságát.

A két történet alapmotívuma, hogy vajon mi emberek képesek vagyunk-e arra, hogy összekössük az égi és földi létet. Ennek nehézsége - és első látásra a képtelensége - fojtja a hivatalnokba a szót *A szent* című novellában. Miután Gonszuke elismétli a kérését, a hivatalnok nem tagadja, hogy létezik egyáltalán lehetőség a szentté válásra, hanem belátja, hogy egy halandó nem bírálhat felül olyan kérdéseket, amelynek megválaszolása csak isteni eredetű lehet. Ám ahelyett, hogy megoldaná a feladatát, elhárítja a felelősséget, mert az emberek szentté válásában nem hisz. Ezzel a lépéssel viszont a közvetítőiroda hitelességét kérdőjelezi meg, amire Gonszuke rögtön rá is mutat. Tehát ebben a történetben újabb morális tanulsággal találkozhatunk: a szavahihetőség és felelősségvállalás minden helyzetben követendő példa, nem csak azokban a szituációkban, amelynek összes elemét és egyben kimenetelét is ismerjük.

Miután Gonszuke távozott, a hivatalnok a közelben lakó orvoshoz fordul segítségért. Maga az orvos is szimbolikus jelentéssel bír: ő ismeri legjobban az emberi testet, amelyben a szellem és a lélek lakozik, és tudásával képes dacolni a betegségekkel, halállal - így magával az élettel (később a hivatalnok szájából is olvashatjuk, hogy érezte, hogy az orvosokban van valami közös a szentekkel). A szentté válás kérdése azonban az orvost is zavarba ejti, és míg gondolkodik, *bambán bámulja az udvaron álló fenyőt.* A japán kultúrában a fenyő, mint örökzöld, az örökkévalóság szimbóluma. Tehát az előbb olvasott mondatot úgy is

értelmezhetjük, hogy az orvos értetlenül állt az örökkévalóság kérdése előtt. Ekkor lép be a történetbe az orvos felesége, akinek csúfneve: *vén róka.* A japánok fő vallási irányzatában, a buddhista-sinto szinkretizmusban az ősöket és a természetet nagy tisztelet övezte, így az állatokat is nagy becsben tartották (ennek köszönhető, hogy a szentélyek mellett álltak az állatkertek). Minden állat közül is kiemelkedik a róka, aki nem csak a ravaszságot szimbolizálja, hanem a földhözragadtságot, a mindenáron csellel és nem hittel való célhoz érést.

A hivatalnok távozta után az orvos visszatér a szavahihetőség és becsületesség kérdéséhez: mivel ő maga sem *hisz*, méltán tart a hamis ígéret következményeitől. Amikor Gonszuke újból megjelenik, külsejében nem különbözik egy egyszerű paraszttól, ami érzékelteti, hogy nem a külső alapján dől el, hogy milyen értékek lakoznak egy emberben, hanem bárki szentté válhat, ha a hite, akarata és szerénysége megvan hozzá. Ezért is mondja Gonszuke, hogy bármilyen munkát elvállal, ha azzal szentté válhat. Ebből is láthatjuk, hogy a hite megvan ahhoz, hogy célját elérje, tehát nem az eszközökre, vagy az odavezető útra teszi a hangsúlyt, hanem a végeredményre. Gonszuke munkájáról azt olvashatjuk, hogy *„ilyen felbecsülhetetlen értékű szolgát nem lehetett volna találni egész japánban"*. Számomra ez úgy is értelmezhető, hogy olyan embert, aki tiszta szívből és teljes lényével hisz, nem sokat lehet találni. Nem él benne semmi kétely afelől, hogy az emberek megbízhatóak, és csak olyat állítanak, ami igaz. *Gonszuke teljes szívvel örvendezett, úgy várta, hogy mit parancsol neki a gazdasszonya.* Ebben a mondatban is a feltétlen szolgálat és emberszeretet nyilvánul meg. És ez lesz az a tiszta hit, amelynek ereje megtartja őt a fenyő tetején. Hiszen az utolsó pillanatban, amikor azt olvashatjuk, hogy valóban szentté vált, Gonszuke számára egyértelmű, hogy mindezt az orvos feleségének tudása és segítsége tette elérhetővé számára. Így megállapíthatjuk, hogy a hozzáállásunk határozza meg, hogy milyen képét mutatja felénk a természet, a világ. Ezért fontos a japán kultúrában a természet maradéktalan tisztelete és szeretete.

Mi lett a későbbiek során az orvossal és a feleségével, senki sem tudja. Mivel nem tartották be az alapvető morális törvényeket, nem is maradtak meg egy ősi értékrendszer építőköveként. Ám a fenyő, amely az égi örökkévalóság földi mása (és immár az ősi, örök törvények szimbóluma), még sokáig élt.

A fenyő motívum megjelenik az *Egy szörnyű esés* című novellában is, hiszen a rege szerint korábban már volt arra példa, hogy azok, akik fenyőlevelet ettek halhatatlanok lettek, sőt, még repülni is tudtak. Az előző történetben szereplő Gonszukével szemben a *szörnyű esés* aszkétája elköveti a hübriszt: azt hiszi, hogy úgy is szentté válhat, ha csupán külső változásokhoz folyamodik (ám a lelkében ugyanaz marad). Könnyedebbnek is érezte magát a

fenyőlevelektől, és ezzel úgy érezte, el is jutott az égbe való felszállás képességéhez. Mindezt terjeszteni is kezdte. Gonszuke útja azért lehetett sikeres, mert először befelé, a lelkébe vezetett. Az aszkéta nem a hitét ápolja, hanem a hírnevét. Így maga a gőg az, ami eleve bukásra ítéli a felszínes lelkű aszkétát. Mielőtt felszállna az égbe, magára köti a vizeskancsóját. Itt visszakanyarodnék egy pillanatra ahhoz a tényhez, amit a történet elején megtudunk: az aszkéta egy hegyi templomban lakott. A hegyekben pedig nagy érték a víz, így a vizeskorsó magát az életet is szimbolizálja, mivel a hegyen élő embereknek sokszor az élete múlik azon, hogy milyen hatékonyan fogják be a természettől kapott lehetőségeket. Tehát egy olyan ember, aki ragaszkodik a földi életéhez (magára köti vizeskancsóját), nem is fog tudni elszakadni attól. Miután a földre esik, az emberek még bíznak abban, hogy folytatja azt, amit elkezdett, hiszen egy bölcs, érett ember csak olyan dologba vág bele és olyanban hisz, amelynek végeredményéhez nem férhet kétség. De a vizeskancsó darabokra tört (ugyanúgy az élete is derékba tört ekkor), és az aszkéta rokkantan, reménytelenül folytatta életét. Hiszen akinek nincs hite, az nem tud bízni, reménykedni sem. És mindezek nélkül az ember csak egy váz, üres test, amely csak vegetál és mások segítségére szorul.

Nem mindenki válik halhatatlanná – így szól a novella utolsó sora. Valóban, csak egyetlen út vezet a hiten keresztül a halhatatlansághoz, és ez az, amelyen Gonszuke jár, s erre nem tudott rátalálni a gőgös aszkéta. A japánok rendre és fegyelemre, a törvények betartására alapozott, valóban működőképes és virágzó kultúrája méltán helyez nagy hangsúlyt az ősi törvények és a természet tiszteletére (ma ezt az erkölcsi normák betartásának hívnánk). Ez a szabályrendszer annyira beleivódott az emberek értékrendszerébe, hogy maga a társadalom veti ki magából azokat a tagjait, amelyek eltérő értékek és ítéletek alapján akarnak élni. Az *Egy szörnyű esés* aszkétáját gúnyosan kineveti a nép, ezzel taszítva el magától azt, aki vétett az erkölcsi szabályok ellen, míg Gonszukét – legalábbis számomra úgy tűnik – az Ég emeli fel magához jelezve, hogy útja helyes volt. E két esetből nem csak a predestináció érzékelhető erősen, hanem az is, hogy amit a természet kíván, az egy olyan válaszút, amely valóban hasznára van az embernek.